

Opracowanie dotyczące uściślenia zasad ewaluacji jednostek naukowych

(Uniwersytet Śląski, 8 października 2020 roku)

Wstęp

7 sierpnia 2020 roku w Dzienniku Ustaw zostało opublikowane rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej. Wprowadzone zmiany pozwoliły na doprecyzowanie wielu przepisów, jednakże część z nich wciąż budzi wątpliwości interpretacyjne, w związku z tym pozwalamy sobie przesłać pytania i propozycje ich wyjaśnienia, a także propozycje zmian przepisów.

Doprecyzowanie przedstawionych w niniejszym piśmie wątpliwości interpretacyjnych dotyczących zarówno procesu przekazywania informacji o dorobku, jak i samych opisów publikacji, pomoże w prawidłowym raportowaniu danych. Niektóre z opisywanych kwestii były poruszane w trakcie konsultacji projektu „Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej”, jednak część dotychczasowych wyjaśnień MNiSW nie upewnia podmiotów, że poprawnie interpretują wymieniane w przepisach definicje, a sam proces raportowania przebiega w sposób prawidłowy. Odpowiedzi MNiSW prowadzą w praktyce do różnic w sprawozdawaniu tych samych publikacji przez jednostki.

Dane o publikacjach w ORCID

Precyzyjnego wyjaśnienia wymaga formułowane przez operatora systemu POL-on stwierdzenie, że konieczne będzie nie tylko posiadanie przez każdego pracownika konta w ORCID, ale także odnotowanie na tym koncie wszystkich publikacji poddanych ewaluacji. W przewodniku „*Ewaluacja jakości działalności naukowej*” przeczytać można:

Należy jednak zaznaczyć, że w okresie przejściowym – to znaczy na potrzeby pierwszej ewaluacji, która zostanie przeprowadzona według nowych zasad (czyli ewaluacji z roku 2021) – przekazywanie tych osiągnięć za pośrednictwem systemu ORCID będzie opcjonalne. Oznacza to, że uczelnie zachowają możliwość masowego importu danych na temat publikacji swoich pracowników bezpośrednio do systemu POL-on, bez konieczności zasilania systemu ORCID – do końca 2020 r. To przejściowe rozwiązanie ma na celu umożliwić stopniowe dostosowywanie praktyk raportowania własnych osiągnięć przez pracowników. (strona 19 Przewodnika).

W Ustawie prawo o szkolnictwie wyższym znajduje się wprowadzie zapis mówiący o konieczności umieszczenia publikacji ewaluowanych na indywidualnych kontach ORCID:

(Art. 265:11. Monografie naukowe i artykuły naukowe uwzględnia się w ewaluacji, jeżeli informacje o nich są umieszczone w bazie danych dostępnej za pośrednictwem elektronicznego identyfikatora naukowca zgodnego z międzynarodowymi standardami określonego na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 353 pkt 1. Informacje wprowadzają do bazy danych osoby prowadzące działalność naukową).

Jednakże „Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” mówią w art. 324, ust. 6:

W okresie od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, do dnia 31 grudnia 2021 r. informacje dotyczące monografii naukowych i artykułów naukowych, o których mowa w art. 265 ust. 11 zdanie drugie tej ustawy, mogą wprowadzać również osoby kierujące podmiotami, o których mowa w art. 265 ust. 1 tej ustawy, z tym że:

- 1) osoby te wprowadzają informacje do Zintegrowanego Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on;*
- 2) instytut badawczy, o którym mowa w art. 356 ust. 1 tej ustawy, wprowadza informacje, o których mowa w pkt 1, do bazy danych, o której mowa w art. 265 ust. 11 tej ustawy.*

W tej sytuacji formułowane przez OPI stwierdzenia, że dane z ewaluacji muszą się znaleźć w ORCID wydają się nieuprawnione. Kwestia ta jest niezwykle istotna, ponieważ oznacza dla uczelni dodatkową pracę i podjęcie szeregu działań, których nie można było wcześniej zaplanować, takich jak:

- uzupełnienie przez pracowników kont w ORCID o wszystkie publikacje, które będą poddane ewaluacji,
- konieczność sprawdzenia przez Importerów tego, co znajduje się na kontach poszczególnych pracowników i przesłania pracownikom informacji z prośbą o uzupełnienie braków,
- konieczność zaznaczenia w PBN informacji, że dana publikacja jest także w ORCID autora.

Wymóg ten generuje dodatkowe kłopoty w przypadku pracowników, których zatrudnienie wygasło w trakcie obecnego okresu ewaluacyjnego (chodzi przede wszystkim o osoby, które odeszły na emeryturę lub zmarły) – jak w takich wypadkach będzie wyglądała obsługa Profilu Autora w bazie ORCID oraz PBN, do których dostęp ma jedynie autor? Czy należy założyć, że publikacji tych autorów, mimo iż w poszczególnych latach byli oni wliczani do liczby N, nie będzie można sprawozdać? Czy spowoduje to zaliczenie ich do tzw. N0?

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 przyjęcie interpretacji mówiącej o tym, że dane do systemu PBN wprowadza ewaluowany podmiot i nie wymaga się od podmiotów i Autorów publikujących w dyscyplinach przesłania informacji o publikacjach do systemu ORCID oraz połączenia tychże informacji z rekordami dorobku zgromadzonymi w Profilu Autora systemu PBN. Taki wymóg będzie obowiązywał w kolejnej ewaluacji 2022-2026, która zostanie w całości przeprowadzona w oparciu o dane zgromadzone w ORCID.

Przekłady w ramach NPRH

Należy wyjaśnić kwestię przekładów naukowych monografii opublikowanych przez polskich badaczy i roli tych publikacji w nadchodzącej ewaluacji jednostek naukowych. Chodzi tu przede wszystkim o te przekłady, które zostały przygotowane jako wynik projektu w ramach Narodowego Programu Humanistyki Polskiej. Są to najczęściej monografie, które były przedmiotem ewaluacji za lata 2013–2016, a następnie zostały zgłoszone do konkursu NPRH (w ramach modułu Uniwersalia) i otrzymały dofinansowanie na tłumaczenie i publikację w zagranicznym wydawnictwie.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej odnosi się do monografii-przekładów wskazując, że mogą one otrzymać 50% wartości punktowej.

Całkowita i przeliczeniowa wartość punktowa: [...] 2) monografii naukowej, rozdziału w monografii naukowej i redakcji naukowej monografii naukowej, o której mowa w § 10 ust. 2 pkt 1, wynosi 50% wartości punktowej ustalonej zgodnie z przepisami § 12 i § 13; (§ 15)

W szczególny sposób traktowane są edycje źródeł będące efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki:

Całkowita i przeliczeniowa wartość punktowa: [...] 3) monografii naukowej, rozdziału w monografii naukowej i redakcji naukowej monografii naukowej, o której mowa w § 10 ust. 2 pkt 2, wynosi 50% wartości punktowej ustalonej zgodnie z przepisami § 12 i § 13, a w przypadku gdy monografia ta powstała w wyniku realizacji projektu

finansowanego [...] c) w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, [...] – 100% tej wartości. (§ 15)

W przypadku tłumaczenia odpowiednią liczbę punktów otrzymuje ta dyscyplina, w której afiliowany jest tłumacz-pracownik naukowy, o ile jest zatrudniony w polskiej instytucji naukowej.

Tym samym Rozporządzenie daje możliwość zgłoszenia takiej publikacji albo jako monografii (punkty otrzymuje dyscyplina autora), albo jako przekładu (punkty otrzymuje dyscyplina tłumacza). W pierwszym przypadku eksperci podczas ewaluacji mogą wysunąć zarzut o braku oryginalności, ponieważ ta książka została już oceniona i wyłączyć ją z dalszej oceny, a w drugim dyscyplina nie otrzyma punktów jeśli tłumacz nie jest pracownikiem jednostki i nie złożył odpowiednich oświadczeń.

Jednocześnie zgodnie z Komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 września 2019 r. o ustanowieniu programu pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” i naborze wniosków w opisie modułu „Uniwersalia 2.1” czytamy, że projekt obejmuje „przekład na język kongresowy: angielski, francuski, niemiecki, hiszpański lub rosyjski wraz z publikacją klasycznego lub nowego dzieła należącego do najwybitniejszych osiągnięć polskiej humanistyki, będącego monografią naukową albo polskojęzycznym tematycznym numerem czasopisma, w celu jego udostępnienia odbiorcom zagranicznym, o ile to dzieło nie zostało wcześniej opublikowane w innym języku kongresowym”.

Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której monografia została oceniona przez ekspertów oceniających wnioski w NPRH jako należąca do „najwybitniejszych osiągnięć polskiej humanistyki”, a jednocześnie nie jest możliwe jej zgłoszenie do ewaluacji dyscyplin naukowych. Dodać należy, że przekładu dzieła polskiego z zakresu humanistyki na język kongresowy nie można rozpatrywać tylko w kategoriach ukazania się „drugiego wydania” tego samego dzieła, ale przede wszystkim w kategoriach upowszechniania polskiej myśli naukowej i włączenia jej w dyskurs światowy. Przekład taki zaczyna funkcjonować na równi z oryginałem, na co wskazuje również analiza cytowań tego typu dzieł.

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 umożliwienie zgłoszenia przekładów dzieł naukowych będących efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki oraz innych agencji finansujących wymienionych w paragrafie 15 Rozporządzenia wraz z pełną punktacją przypadającą monografii zgodnie z ostatnim wykazem wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe.

Zmiana wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wykaz taki sporządza Komisja Ewaluacji Nauki.

Wg rozporządzenia wykaz składa się z czasopism:

- indeksowanych w bazie Scopus,
- indeksowanych w bazie Web of Science Core Collection,
- tych, które otrzymały wsparcie w Konkursie Wsparcie dla Czasopism Naukowych,
- dodatkowo "Wykaz czasopism może obejmować czasopisma naukowe ujęte w międzynarodowej bazie *European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH+)* oraz nieujęte w bazach, o których mowa w ust. 1 pkt 1, jeżeli jest to uzasadnione pozycją tych czasopism" (par. 6).

W pierwszym wykazie (z 31 lipca 2019), do którego przygotowania powołane zostały zespoły eksperckie, włączono część czasopism indeksowanych w bazie ERIH. Najpierw zgłaszali je eksperci, a potem dodatkowo opiniowali je członkowie KEN. W uzupełnionym wykazie (z 18 grudnia 2019) pojawiły się czasopisma nowo indeksowane w Scopus czy WoS oraz inne czasopisma (w tym z ERIH). Nie było ogłoszonej oficjalnej ścieżki zgłoszenia takich periodyków do KEN, ale w wykazie skorygowanym w grudniu 2019 czasopisma indeksowane w ERIH+ się pojawiły.

W "Raporcie z konsultacji projektu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej" w jednej z uwag padło wyjaśnienie dotyczące zmienionych wykazów czasopism:

Po wprowadzeniu zmian systemowych związanych ze sposobem ustalania wykazu czasopism znacząco wzrosła liczba polskich czasopism naukowych ubiegających się o wpisanie do międzynarodowych baz czasopism naukowych. Z tego względu wykaz czasopism powinien być corocznie modyfikowany i uzupełniany o nowe czasopisma. Wobec powyższego proponuje się, aby w pierwszej ewaluacji uwzględnić ostatnie wykazy czasopism i wydawnictwa opublikowane przez ministra w okresie objętym ewaluacją. Powyższa modyfikacja przepisów jest korzystna dla ewaluowanych podmiotów, ponieważ do końca bieżącego okresu objętego ewaluacją nie planuje się zmian wykazów innych niż polegające na ich rozszerzeniu o czasopisma naukowe nowoprzyjęte do baz. Oznacza to, że do końca okresu objętego ewaluacją nie przewiduje się sporządzania ww. wykazów w sposób skutkujący usunięciem czasopisma albo wydawnictwa lub obniżeniem liczby przypisanych im punktów.

Co oznacza stwierdzenie "rozszerzeniu o czasopisma naukowe nowoprzyjęte do baz"? Czy to wyjaśnienie dotyczy baz Scopus oraz Web of Science Core Collection? Czy też możliwe jest uzupełnienie wykazu o czasopisma, które w międzyczasie zostały ocenione i włączone do ERIH+? Jeśli tak, to w jaki sposób będą one wybierane do zaktualizowanego wykazu czasopism punktowanych?

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 sformułowanie i udostępnienie zasad aktualizacji wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów. Zasady takie powinny zawierać (1) pełną listę referencyjnych źródeł elektronicznych na podstawie których uzupełnia się wykaz, (2) warunki na których czasopisma spoza referencyjnych źródeł elektronicznych mogłyby starać się o wejście do wykazu – np. w postaci ogłoszenia przed końcem okresu ewaluacji kolejnego konkursu wsparcia dla polskich czasopism (3) częstotliwość ukazywania się zaktualizowanego wykazu.

Czasopisma z wykazu MNiSW zawierające tylko recenzje

Punktacja za artykuły recenzyjne wynosi 50% punktów przypisanych czasopismu. Precyzyjnego wyjaśnienia wymaga kwestia zakwalifikowania artykułów publikowanych w czasopismach, które znalazły się w wykazie czasopism punktowanych, są indeksowane w międzynarodowych bazach danych, a publikują wyłącznie recenzje. Przykładem takiego czasopisma jest *The Classical Review* (70 pkt.). Jego wydawca (Cambridge University Press) charakteryzuje je następująco: *The Classical Review publishes informative reviews from leading scholars on new work covering the literatures and civilizations of ancient Greece and Rome. Publishing over 150 high quality reviews and 50 brief notes every year.*

Oznaczenie artykułu jako recenzyjnego powoduje automatyczne obniżenie punktacji, a jego nieoznaczenie, czyli zgłoszenie jako artykułu oryginalnego, jest niezgodne ze stanem faktycznym.

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 dla artykułów z czasopism zawierających tylko i wyłącznie recenzje naukowe stosować pełną punktację wynikającą z aktualnego wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Materiały konferencyjne w dyscyplinach innych niż informatyka

Brak wskazania, że materiały konferencyjne z wykazu czasopism z dnia 18 grudnia 2019 r. mogą być wykazywane przez przedstawicieli innych dyscyplin niż informatyka i informatyka techniczna i telekomunikacja. Jest to istotne, ponieważ w wykazie czasopism konferencjom przypisane są tylko te dwie dyscypliny. Wcześniejsze przepisy mogły również sugerować, że głównie przedstawiciele tych dwóch dyscyplin mogą zgłaszać takie prace.

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 doprecyzowanie czy inne dyscypliny niż informatyka i informatyka techniczna i telekomunikacja mogą wykazywać punktowany dorobek z materiałów konferencyjnych znajdujących się w wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów.

Data udostępnienia dokumentu w otwartym dostępie (OA)

Rozporządzenie ws. POL-on wymienia szereg rodzajów danych, których wypełnienie jest czasem problematyczne lub wręcz niemożliwe. Dotyczy to zwłaszcza daty udostępnienia artykułu naukowego w sposób otwarty. W związku z tym, że na stronach internetowych czasopism nie zawsze są podawane dokładne daty publikacji artykułów, to w wielu przypadkach nie jest możliwe określenie dokładnej daty udostępnienia artykułu naukowego w sposób otwarty (np. miesięcznej czy dziennej).

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy, żeby data udostępnienia publikacji naukowej w OA nie była informacją obowiązkową. Trudność w zidentyfikowaniu dokładnej daty naraża podmioty oraz specjalistów oceniających dorobek naukowy w ewaluacji na długie i bardzo często zakończone niepowodzeniem poszukiwania precyzyjnych informacji o dacie.

*Publikacje z Autorami nie wymienionymi w polu autorskim – **propozycja wyjaśnienia***

Należy wprowadzić rozwiązanie prawne umożliwiające uwzględnianie w ewaluacji publikacji wieloautorskich, w których autorami są pracownicy ewaluowanego podmiotu, którzy złożyli odpowiednie oświadczenia, ale nie wymieniono ich z imienia i nazwiska w polu autorskim, lecz odpowiedzialność za powstanie publikacji oznaczono w innym miejscu pełnego tekstu (członkowie dużych grup badawczych, eksperckich, konsorcjów naukowych etc.).

Informacje nieprawidłowo wprowadzone do PBN

Brak uściślenia co oznacza sformułowanie „nieprawidłowo wprowadzone informacje” w kontekście danych raportowanych w PBN. Czy oznacza to błędny rodzaj pracy, nr ISBN, nieaktywne DOI, rodzaj dzieła artystycznego etc.? MNiSW wyjaśnia w konsultacjach do projektu „Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej”, że niemożliwym jest stworzenie pełnego katalogu wszelkiego rodzaju błędów przy raportowaniu informacji o dorobku naukowym i artystycznym. Jednak użyte sformułowanie: „nieprawidłowo wprowadzone informacje” pozwala *de facto* na odrzucanie przez oceniających osiągnięć dyscypliny w dowolny sposób pod warunkiem dobrze sformułowanego uzasadnienia.

Propozycja wyjaśnienia

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 sporządzenie wykazu krytycznych błędów, które będą skutkowały odrzuceniem zaraportowanych informacji o dorobku. Definicję błędu krytycznego należy sformułować w taki sposób, żeby jednoznacznie i precyzyjnie odróżnić go od pomyłki we wprowadzaniu danych np. od postawienia przecinka lub kropki w złym miejscu w tytule. W parametryzacji jednostek naukowych za lata 2013-2016 system PBN automatycznie identyfikował i wskazywał podmiotom usterki mogące być podstawą odrzucenia sprawozdawanych publikacji.

Propozycje zmian

Docenienie w ewaluacji monografii pod redakcją powstałych w ramach projektów (NCN, NPRH, Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, NAWA, UE itp.)

Proponujemy dla ewaluacji dyscyplin naukowych przeprowadzanej za lata 2017-2021 umożliwienie zgłoszenia monografii, redakcji monografii oraz rozdziałów z monografii będących efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki oraz innych agencji finansujących wymienionych w paragrafie 15 Rozporządzenia w sposób, który wyróżniałby wymienione rodzaje publikacji wśród pozostałych z I poziomu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe.

Wymieniony dorobek ze względu na rangę grantu i agencji finansującej można by wyróżnić np.:

- 1) Umożliwiając zgłoszenia monografii, redakcji monografii oraz rozdziałów z monografii będących efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki oraz innych agencji finansujących wymienionych w paragrafie 15 Rozporządzenia poza limitami slotów dla Pracownika dla monografii z I poziomu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Dorobek tego typu mógłby być zgłaszany analogicznie do monografii, rozdziałów i redakcji dla wydawnictw z II poziomu.
- 2) Umożliwiając zgłoszenia opisywanych publikacji nie tylko poza limitami wymienionymi powyżej ale również z przypisanie tym rodzajom dorobku naukowego punktacji odpowiadającej wydawnictwom z II poziomu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe.
- 3) Inny sposób wyróżnienia monografii, redakcji monografii oraz rozdziałów z monografii będących efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki oraz innych agencji finansujących.

Edycje źródeł wydanych w serii Biblioteka Narodowa

Nowelizacja Rozporządzenia z 31 lipca 2020 roku uwzględniła w większym stopniu edycje źródeł, którym zwiększono liczbę punktów do 50%, a w przypadku, gdy są one efektem finansowania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – do 100%. Proponujemy, by w ten sposób (tzn. przyznając 100% wartości punktowej dla monografii) docenić monografie powstałe w ramach serii „Biblioteka Narodowa” (wydawanej przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu). Formalnie są one traktowane jako edycje źródeł (zawierają tekst oryginalny i opracowanie), ale opracowanie to jest właściwie monografią danego dzieła. Stanowi efekt wieloletnich badań nad twórczością danego autora i epoki. Decyzję o przygotowaniu edycji kolejnych dzieł literatury polskiej i światowej w ramach serii „Biblioteka Narodowa” podejmuje Rada Naukowa, która zaprasza do współpracy najwybitniejszych specjalistów. Monografie wydawane w tej serii stanowią podstawę wszelkich innych opracowań. Wchodzą one do kanonu lektur dla studentów kierunków filologicznych i są wielokrotnie wznawiane. Potraktowanie tych monografii jako edycji źródeł i związane z tym konsekwencje w postaci zmniejszonej (do 50%) liczby punktów nie uwzględnia rzeczywistego wkładu naukowego i deprecjonuje ten rodzaj opracowań.